

Den nye ordning for Notmark skoledistrikt

bekendtgøres i Notmark kirke den 27. 4. 1828.

Efter at skoleforstanderskabets forslag til en ny skoleforordning af 17. 12. 1827 var blevet godkendt den 4. 4. 1828 af hans fyrstlige højhed hertug Christian August, blev dens bestemmelser bekendtgjort i Notmark kirke den 27. 4. 1828 af pastor Svendsen.

1. Skoleskilling falder bort, istedet for skal der for skole-penge fremtidigt betales af

boelsmænd årlig	1 rdlr. cour.	pr. kvartal	12 skl.
kådner årligt	24 skl. cour.	pr. kvartal	6 skl.
indster årligt	20 skl. cour.	pr. kvartal	5 skl.
2. Deraf skal skolen i Notmarkskov have 14 rdlr.
3. Brændsel til skolen leveres som hidtil
4. Ydelser til skolebyggeri og reparationer fordeles :
 - a. Boelsmænd leverer spandtjenesten og leverer den nødvendige taghalm, kaadner og inster yder håndtjenesten.
 - b. de kontante bygge og reparationssomkostninger betales af boelsmænd, kådner og inster tilsammen i forhold henholdsvis boelsmænd 16 dele kådner 4.dele inster 3 dele.

Skolelove for Nuthmark Skole

- § 1. Børnene bør være forsamlede til den bestemte ansatte Skoletid, nemlig; fra 1 Mats til 1. November hver Morgen Klokken 8, og fra 1. November til 1 Marts Klokken 9. Om Middagen bør de hele Aaret igjennem være forsamlede Klokken 1.
- § 2. Saasnart de træder ind i Skolen bør de legge deres Bøger og andet Tøi som de have med dem, paa de dertil bestemte Steder.
- § 3. De bør gaa til og fra Skolen med al Anstændighed, uden Støjen og Larmen, være beskeden og høflige imod dem der møder dem paa Vejen.
- § 4. Møde i Skolen rene og anstændige, saavel paa Ansigt og Hænder, som ogsaa paa Klæderne, samt nøje vaage over, at deres Bøger, saavel Skrive som Læsebøger stedse ere rene.
- § 5. Naar Læreren træder ind i Skolen baade Morgen og Middag, bør Børnene rejse sig og hilse paa ham, ligeledes bør de hilse naar de forlader skolen.
- § 6. Træder en anden af Skolens Foresatte ind i Skolen, saasom Præsten og Inspektørene, ja endogsaa enhver anden Fremmed, bør de ligeledes rejse sig, og hilse med al Høflighed.
- § 7. I Skoletimerne bør Børnene være stille, det ene barn tillades ikke at sidde og tale med det Andet, for derved at forstyrre hver - anders i deres arbejde.
- § 8. Tillader Børnene at gaae ud, som dog kun bør ske engang hver halve dag, maae Drengene og Piger ikke følges ad, men hver for sig. De bør ogsaa komme saa snart som muligt ind til deres arbejde.
- § 9. I Fritimerne er det Børnene tilladt at fornøie sig med Leeg, men Leegene bør ske uden Støjen og Larmen. De bør være saaledes indrettede, at Børnene ikke derved kan komme til Skade. Det forbydes Børnene strengeligen ved deres Lege, at fornærme hverandre enten i Ord eller Gjærning.
- § 10. Enhver uorden som finder sted enten i, eller udenfor Skolen bliver undersøgt, og efter Omstændighederne straffet af Læreren, som ogsaa denne Uorden bliver anført i Barnets Dagbog til Forældrenes Eftersyn Dersom Uorden er stor, bliver den anmærket og indberettet til Sognepræsten.

Nutmark den 29 Juli 1825
Svendsen.

Uddrag af skolecroniken for 2. klasse ved Notmark skole, i årene 1852 - 1914.

Lærerne ved skolerne havde fra 1881 ordre til at nedskrive en cronik over forholdene ved den dem betroede skoleafdeling. Der forefindes en sådan cronik for underklassen ved skolen i Notmark, men den tilsvarende for overklassen (Oberstufe) har den førstansatte danske lærer ved skolen, efter genforeningen, førstelærer Benneke, ved misforstået ivrighed for at slette sporene efter tyskernes undervisning, brændt i skolestuens oven i overværelse af eleverne.

Croniken fra 2. klasse, (unterstufe, kaldet Elementarklassen) er kun en lille beskeden bog, men den beretter forskellige interessante oplysninger.

Til indledning fortælles at skolen i 1852 blev udvidet og delt i to afdelinger. Endvidere findes optegnet alle lærerkræfter som har virket ved skolens såkaldte elernentarklasse, ialt 35 forskellige fra klassens oprettelse i 1852 til 1. april 1914.

Fra 1881 af, er den lovbevalde chronik ført. Vedrørende skolehuset gives enkelte oplysninger, hvoraf anføres: I året 1883 fik skolehuset nyt tegltag, og der blev udført forskellige reparationer, bl. a. fik klassens skolestue et nyt loft. 1888 blev anlagt ventilation og anbragt lynafleder på huset. 1892 fik skolestuen bræddergulv, ovnen blev omsat og der blev anskaffet nye skolebænke.

Antallet af elever ved 2. klasse (unterstufe med 2 afdelinger) begynder 1881 med 60, 53 i 1. afdeling og 27 i 2. afdeling og falder jævnt til 50 elever i året 1892, stiger atter jævnt til 37 i 1910. Så stiger antallet pludseligt i løbet af 3 år til 77 elever i underklassen. Der sker så en deling af 2. klasse i 3 afdelinger og da der ved skolens begge klasser (ober und unterstufe) kun er to lærerkræfter, førtselærer og en lærerinde, må undervisningen udvides om eftermiddagen.

Der berettes ved påske 1914, at der kun er fem drenge som får religionsundervisningen udelukkende på tysk, alle andre skolebørn får religionsundervisning, både i tysk og i dansk sprog. Selv om det kun var et begrænset antal timer i dansk religionsundervisning var disse dog tilladt for dem som ønskede det.

Skolelærernes pligt til edsaflæggelse.

Skolelærernes pligt til edsaflæggelse for at blive berettiget til at tiltræde et lærerembede i Nordslesvig, som det fremgår af efterfølgende eksempel ved Ketting skole, er ikke kun en prøjsisk anordning, men blev allerede indført i hertugdømmet Slesvig, ifølge et "Cirkulere nr. 74 af 1854, angående Skolelærernes Embedsed" sålydende:

Ved Allerhøjeste Resolution af 20. f. M. har hans Majestæt Kongen Allernådigst bestemt, at Enhver, der kaldes til et Skolelærerembede ved en offentlig Skole i Kjøbstæderne eller på Landet i Hertugdømmet Slesvig, og ikke tidligere har været Skolelærer og i den Egenskab aflagt sin Embedsed, skal, forinden hans Bestalling udleveres ham og han tiltræder sit Embede aflægge en saadan Ed i Overensstemmelse med en ved fornævnte Allerhøjeste Resolution approberet saavel i det danske som i det tyske Sprog affattet Formular, saaledes at han underskriver en egenhændig Afskrift af den danske eller den tyske Formular eftersom han er kaldet til Skolelærer i et Distrikt, hvor Dansk eller Tysk er det anordnede Skolesprog. Ved at meddele Foranstående til behagelig Efterretning og iagttagelse, fremsender Ministeriet et Antal Exemplarer af den Allerhøjst approberede Edsformular. Det Kongelige Ministerium for Hertugdømmet Slesvig. Kjøbenhavn den 3. April 1854.

C. Moltke.

Den fremsendte formulars ordlyd :

Jeg N. N., kaldet til Skolelærer i N. N. lover og sværger herved: Først at jeg troligen vil varetage mit Embede saavel i Kirken som i Skolen, at jeg med al redelig Flid og efter min bedste Indsigt vil undervise den mig betroede Ungdom saavel i den evangelisk - lutherske Religion efter de befalede Lærebøger som i alle Kundskaber og Færdigheder, hvori det efter de derom udgående Bestemmelser påligger mig, at undervise, og stedse bestræbe mig for, at Undervisningen kan komme Ungdommen til sandt Gavn. Dernæst at jeg med alvorlig og kærlig Omhu vil vaange over Sædelighed, Orden og Velanstændighed iblandt den mig betroede Ungdom saavel i Almindelighed som i Særdeleshed i Skoletiden.

Fremdeles at jeg stedse vil stræbe selv at gaa frem i Kundskab og Nøjagtighed i de til mit Embede hørende Forretninger saavel som ved en christelig Vandel befatte mig paa at give baade Unge og Ældre et godt Exempel. Endelig vil jeg være Hans Kongelige Majestæt til Danmark som min rette Arveherre og Konge huld og tro, i alle Maader og af al Magt befordre Hans Kongelige Majestæts og det Kongelige Arvehouses Gavn og Bedste, rette mig efter de Kongelige Anmodninger og vise min geistlige og verdslige Øvrighed al tilbørlig Hørighed og Lydighed. Saasandt hjælpe mig Gud og hans hellige Ord.

Mærkelig nok synes kravet om skolelærernes aflæggelse af embedseden i hertugdømmet Slesvig kun at være opfyldt nogle faa steder. Det er neppe muligt at give et fyldestgørende svar på spørgsmålet om, hvorfor det ikke skete i de næmest efterfølgende år.

Men efter at prins Christian af Lyksborg den 16. november 1863 blev udråbt til dansk konge under navnet Christian den Niende, opstod der en ny situation. Den nye konges stilling var tydelignok vanskelig, og regeringen med konselpræsident Carl Chr. Hall i spidsen søgte hurtigst mulig efter tronskiftet at knytte hertugdømmetnes embedsmænd til det ny dynasti. Ministeren for Slesvig, Hermann Wolfshagen, ville udvide kredsen til også at omfatte de underordnede bestillingsmænd i hertugdømmet Slesvig, der ikke tidligere havde aflagt en troskabsed ellet anden ed til kongen. Han udstedte allerede den 20. november et cirkulære, i hvilket han meddelte, at hans majestæt kongen allernådigst havde befaleet, at samtlige embeds- og bestillingsmænd, der sorterede under dette ministerium, i anledning af tronskiftet skulle aflægge hyldningseden, almindeligvis kaldt homagialeden. De på Rigsarkivet i København beroende homagialleder viser klart, at dette spørgsmål ikke har rejst særlige problemer for folkeskole lærerne i Nordslesvig, der alle skønnes at have underskrevet edsformulæren. Således beretter skoleinspektør L. S. Ravn, Haderslev i Sønderjysk Månedsskrift, for marts 1876, i en afhandling om Haderslev lærernes eds aflæggelse i 1861, 1863 og 1867.

Den prøjsiske forordning angående embedsmændenes edsfæstelse.

Efter at preuserne den 3. juli 1866 havde besejret østrigerne ved Königgrätz, var vejen til annektion fri og ved freden i Prag den 23. august 1866 overdrog kejseren af Østrig sine ved Wiener - freden erhvervede rettigheder til hertugdømmerne Slesvig og Holsten kongen af Preussen, men med det velkendte forbehold, som løftet om fri afstemning i de nordligste distrikter indeholdt.

Ved patent af 12. januar 1867 tog så kong Wilhelm af Preussen Slesvig og Holsten i besiddelse og i en højtravende proklamation til indbyggerne udtrykte han håbet om "at I vil velsigne det øjeblik der har forenet eder med et større fædreland".

Så fulgte "Forordning angående Embedsmændenes Edsfæstelse i de med det Preusiske Monarki forenede Landsdele af 22. januar 1867".

Af de i umiddelbar eller middelbar statstjeneste stående embedsmænd, inkl. de offentlige lærere, advokaterne og notaterne og det såvel af de for tiden i aktiv tjeneste stående, som af midlertidig med vartepenge til disposition stillede og af de, der senere måtte blive ansatte, er tjenesteeden at aflægge og i efterstående form: Jeg N.N. sværger til Gud den Almægtige og Alvidende, at jeg vil være Hans Kongelige Majestæt af Preussen, min allernådigste herre tro, huld og lydig og at jeg efter bedste vidende og samvittighed nøje vil opfylde alle mig i embedsmedfør påhvilende forpligtelser, så sandt hjælpe mig Gud.

Givet i Berlin den 22. januar 1867.

Wilhelm.

Det stred mod mange lærernes samvittighed at aflægge denne ed, og da man ventede, at Nordslesvig i henhold til § 5 ret snart ville blive givet tilbage til Danmark, ansøgte man på højeste sted om at blive fritaget for eds aflæggelsen, men fik et kategorisk afslag. Derefter var der kun at vælge mellem et ja eller nej, og det sidste betød omgående afskedigelse. De var for mange lærere en hård psykologisk belastning og har kostet dem lange og tunge overvejelser. Navnlig i de vestlige egne af landsdelen var stemningen for eds nægtelse, og befolkningen så med mistillid på eds aflæggerne. På østkysten, og navnlig på Als aflagte de fleste embedsmænd eden.

Kilde : L. S. Ravn : i Sønderjysk Månedsskrift, marts 1976.

Tilsynet med skolen og undervisningen.

Tilsynet med skolen og undervisningen var overladt den lokale skoleinspektør, i almindelighed var det sognepræsten. Som sådanne har præsterne Fangel og Augustini tilset og overværet undervisningen, som regel 4 gange om året. Desuden visiterede kredsskoleinspektøren, først Petersen senere Mosehuus i Åbenrå, og efter 1892 kredsskoleinspektør Todsén og derefter Deis, begge fra Sønderborg, et par gange om året. I nogle år virkede overlærer Schmidt ved realskolen i Sønderborg, som boede på Øvelgønne, som lokalskoleinspektør. Også provst Reuter og Schmidt kunde indtræffe på visitation.

En særlig begivenhed var besøget af repræsentanter fra de højeste skole og kirkelige myndigheder i Slesvig. Deres besøg skyldtes sikkert tilsyn og kontrol med, om skolerne nu også efterkom de forskellige ministrielle anordninger for skolerne og kirkerne. År 1881, den 26. oktober, visiterede Generalsuperintendent (den tyske betegnelse for biskop i i Slesvig, og året efter, den for sine betydningsfulde skolereformer, velkendte skoleråd Dr. Kaftan og hans efterfølger skoleråd Sass i Slesvig.

En særlig begivenhed indtraf i sommeren 1891, da følgende herrer indtraf til inspektion, Ministrialdirektør Dr. Knegler, oberhofprediger, Dr. Beyer som rådgiver i kulturministeriet, ledsaget af geheim regeringsråd Dr. Th. Schneider og regierrings - og skoleråd herr Sass af Slesvig.

I skolecroniken er anført de strenge forordninger af 1889, for at hindre at eleverne forsømmer undervisningen. Læreren skal indformere forældrene om bestemmelserne, og skal føre nøjagtig protokol over alle forsømmelser og den første søndag i hver måned aflevere en opgørelse derover til den lokale skoleinspektør. Læreren skal især have sin opmærksomhed henvendt på dem som holder børnene hjemme til arbejde og anden tjeneste. Som undskyldning gælder ifølge loven kun de dage som børn p. g. a. egen sygdom, eller børns benyttelse til at pleje syge forældre, ved dødsfald i hjemmet, eller tilsnede veje. Ulovlige forsømmelser skal straks indstilles til bødestraf.

Degne og skoleholdere ved Notmark skole.

Ifølge en kongelig forordning af 1650 skulle sognepræsten optegne de sognefolk som havde børn, samt drage omsorg for, at der opførtes skolehuse og ansattes skolemestre til at undervise børnene, og disse skolemestre skulle have en ordentlig løn. Men det varede endnu en lang tid før en god ordnet undervisning blev tilveje bragt. Ifølge denne forordning blev der omkring 1672 i Notmark oprettet en skole. Det er sandsynlig sket på foranledning eller støtte af hertugen på Augustenborg, som i år 1668 havde erhvervet Rumohrsgård. I Augustenborg var der oprettet en skole før 1679 og i Ketting havde beboerne oprettet en skole, da de var utilfredse med hertugens tyske skole i Augustenborg. Omtrent samtidig med oprettelse af skolen i Notmark er der af beboerne oprettet en skole i Helved.

I tidligere tid anså kirken det som sin opgave at undervise børnene i den kristne tros grundviden, den kristne barnelærdom. Derfor blev der af kirken givet regler for den såkaldte degnelæsning. Undervisningen skulde foretages af sognets degn. Som grundbog brugtes Luthers lille katekismus. Degnens katekismusundervisning betegnedes som den vigtigste del af hans arbejdet, men denne undervisning førte kun til ringe resultater.

En skoleforordning af Christian den 3. af 1542 indeholdt bestemmelse om, at der foruden katekismusundervisningen skulde undervises i i bibellæsning, skrivning og regning, udviklingen dertil gik kun langsomt. I den første halvdel af 1600 tallet var der økonomisk og socialt fremgang i Landet. På vestkysten i Slesvig var der omkring 1600 tallet næsten en skole i hver landsby, oprettet af bønderne selv. På vesteregnen var disse mere frie og økonomisk bedre stillet, end befolkningen på østkysten hvor de var undertrykt af herremændene. Svenskerkrigene havde også hindret forbedringen af skolevæsenet og først efter skoleforordningen af 1650 kom der gang i oprettelse af de såkaldte bønderskoler, hvor der ansattes en særlig skolemester. Gang på gang kom der nye forordninger, i almindelighed krævedes oprettelse af sogneskoler i særligt indrettede skolehuse, og ansættelse af skoleholdere som skulle have en bestemt sikret løb. Som en norm skulle hver bolsmand yde en skæppe korn og hver kådner 3 - 4 skilling. Fattige folks børns skolepenge skulle betales af kirken.

Degne i Notmark.

Den ældstkendte degn i Notmark er Jørgen degn som udøvede sin gerning i årene fra 1589 til 96, da han afbetaler 5 ms. på Christian Skræders restance gæld til Notmark kirke. År 1591 er kirken Jørgen Degn 2 ms skyldig. År 1694 skal Jørgen Degn have for ringning samt for lys og for fedt til klokkerne (smørelse) 2 ms. Jørgen Degn omtales endnu 1696.

Chr. Knudsen 12, side 153.

Ifølge Notmark kirkebog blev 25. 4. 1689 Christen Degn af Hundsløf copuleret med Gertrud Jørgensdatter af Nordborg. Derudover kendes ingen Christen som degn i Notmark ved den tid. Navnet kan måske forstås som degnens søn Christen ...